INKLYUZIV TA'LIM ISLOHOTLARI

Vol 1 № 2 2026

BOBUR LIRIKASIDA ISHQ VA MUHABBAT TALQINI

Usmonaliyeva Ozoda Odiljon qizi

Telefon raqam: 94 275-07-35

e.mail: usmonaliyevaozoda31@gmail.com

Annotatsiya: Mazkur maqolada Zahiriddin Muhammad Bobur lirikasida ishq va muhabbat mavzusining badiiy talqini tahlil qilinadi. Bobur she'riyatida muhabbat inson qalbining eng nozik va murakkab kechinmalarini ifodalovchi asosiy mavzulardan biri sifatida namoyon bo'ladi. Shoir g 'azallarida visol va hijron, sadoqat va vafodorlik, oshiq va ma'shuqa munosabatlari o'ziga xos badiiy vositalar orqali yoritilgan. Maqolada Bobur lirikasining g'oyaviy-badiiy xususiyatlari hamda ishq mavzusining o'zbek mumtoz adabiyotidagi o'rni haqida fikr yuritiladi.

Kalit so'zlar: Bobur, lirika, ishq, muhabbat, hijron, visol, oshiq, ma'shuqa, g'azal, mumtoz adabiyot.

Abstract: This article analyzes the artistic interpretation of the themes of love and affection in the lyric poetry of Zahiriddin Muhammad Babur. In Babur's poetry, love appears as one of the central themes, reflecting the most delicate and complex emotions of the human soul. Through distinctive artistic devices, the poet's ghazals reveal the motifs of union and separation, loyalty and devotion, as well as the relationship between the lover and the beloved. The article examines the ideological and artistic features of Babur's lyric poetry and the significance of the theme of love in Uzbek classical literature.

inklyuziv ta'lim islohotlari

Keywords: Babur, lyric poetry, love, affection, separation, union, lover, beloved, ghazal, classical literature.

Zahiriddin Muhammad Bobur o‘zbek mumtoz adabiyotining yirik vakillaridan biri bo‘lib, uning boy adabiy merosi asrlar davomida kitobxonlar va tadqiqotchilar e’tiborini tortib kelmoqda. Bobur o‘z she’riyati orqali inson ruhiyati, hayot falsafasi, Vatanga muhabbat va ishq-muhabbat kabi mavzularni chuqur badiiy talqin etgan. Ayniqsa, uning lirik merosida ishq va muhabbat masalasi markaziy o‘rinlardan birini egallaydi.

Bobur ijodida ishq inson qalbining eng ulug‘tuyg‘usi sifatida talqin qilinadi. Shoir muhabbat orqali insonning ichki dunyosi, his-tuyg‘ulari va ruhiy kechinmalarini yuksak badiiy mahorat bilan ifodalaydi. Tadqiqotchilar ta’kidlaganidek, Bobur lirikasining katta qismi ishqiy mavzudagi g‘azallardan tashkil topgan (Valixo‘jayev, 2018, 124-bet). Bobur lirikasidagi muhabbat tasviri shunchaki ikki inson o‘rtasidagi tuyg‘u emas, balki inson qalbining poklanishi, ma’naviy kamolotga erishishi va go‘zallikka intilishining badiiy ifodasidir. Shu jihatdan shoirning ishq haqidagi qarashlari bugungi kunda ham o‘z ahamiyatini saqlab qolgan.

Shoirning ko‘plab g‘azallarida ma’shuqa husni va uning betakror go’zalligi tasvirlanadi. Yorning qaddi sarvga, yuzi quyoshga, labi la’lga, ko‘zlari esa sehrli nigohga qiyoslanadi. Bunday tasvirlar Bobur lirikasining badiiy jozibasini oshirib, she’rlarning ta’sirchanligini kuchaytiradi.

Bobur she’riyatida ishq inson qalbining eng nozik tuyg‘ularini ifodalovchi asosiy mavzulardan biri hisoblanadi. Shoir ko‘plab g’azallarida muhabbatni inson hayotining mazmuni sifatida tasvirlaydi. Jumladan, u quyidagi misralarda oshiqning yor vasliga bo‘lgan cheksiz intilishini ifodalaydi:

Ko‘nglum tilar yor vaslin har dam,

Inklyuziv ta'lim islohotlari

Jonim fido ul dilbar uchun ham

Ushbu misralarda oshiqning butun borlig‘i ma’shuqa ishqi bilan bog’langanligi aks etadi. Bobur nazarida chin muhabbat insonni ma’naviy kamolot sari yetaklaydi.

Bobur she’riyatida ishq hayotning ajralmas qismi sifatida tasvirlanadi. Shoir ishqni inson qalbini zabt etuvchi, uning ruhiy olamini boyituvchi va ma’naviy jihatdan yuksaltiruvchi kuch deb biladi. Bobur g‘azallarida oshiqning ichki kechinmalari, muhabbat yo‘lida chekkan iztiroblari va visolga bo‘lgan intilishi samimiy tarzda ifodalangan. Adabiyotshunos N. Mallayevning qayd etishicha, Bobur she’riyatida ishq mavzusi shaxsiy kechinmalar asosida yaratilgan bo ‘ lib, bu jihat uning lirikasiga samimiylik bag‘ishlaydi (Mallayev, 2015, 287-bet).

Bobur uchun ishq faqat quvonch emas, balki mashaqqat va sabr sinovidir. Shu sababli uning she’rlarida muhabbat bilan bog‘liq turli ruhiy holatlar tasvirlanadi. Oshiq ba’zan visoldan bahramand bo‘lsa, ba’zan hijron azoblarini boshidan kechiradi. Ana shu qarama-qarshi holatlar Bobur lirikasining emotsional ta’sir kuchini oshiradi.

Bobur ijodida muhabbat sadoqat bilan uyg‘un holda tasvirlanadi. Shoir quyidagi mashhur misralarida insoniy sadoqat va vafodorlik g’oyalarini ilgari suradi:

Har kimki vafo qilsa, vafo topqusidir,

Har kimki jafo qilsa, jafo topqusidir.

Mazkur baytda shoir hayotiy haqiqatni sodda va ta’sirchan tarzda ifodalagan. Bobur nazarida muhabbatning asosi sadoqat va vafodorlikdir.

Bobur lirikasida hijron motivi muhim o‘rin egallaydi. Shoir ayriliq azoblarini nihoyatda ta’sirchan va samimiy tasvirlaydi. Hijron oshiq qalbida iztirob, armon va sog‘inch tuyg‘ularini uyg‘otadi. Ayriliq tufayli oshiqning ruhiy holati o‘zgaradi, uning butun hayoti ma’shuqa xotirasi bilan bog‘lanib qoladi. Shoir hijronni insonning sabr-toqatini sinovdan o‘tkazuvchi holat sifatida tasvirlaydi. Oshiq ma’shuqadan uzoqda bo‘lsa

Inklyuziv ta'lim islohotlari

ham, unga bo‘lgan muhabbatidan voz kechmaydi. Aksincha, ayriliq muhabbatning yanada mustahkamlanishiga xizmat qiladi.

Bobur hijron tasvirida mubolag‘a, tashbeh, talmeh kabi badiiy vositalardan mahorat bilan foydalanadi. Natijada ayriliq kechinmalari o‘quvchi qalbiga chuqur ta’sir etadi. Bobur she’riyatida visol muhabbatning eng yuksak cho‘qqisi sifatida talqin qilinadi. Visol lahzalari oshiq uchun eng katta baxt va saodat manbai hisoblanadi. Shoir visolni bahor, gullar ochilishi, tong otishi kabi yorqin obrazlar orqali tasvirlaydi. Biroq Bobur lirikasida visol uzoq davom etadigan holat emas.

Ko‘pincha visoldan keyin yana ayriliq keladi. Shu sababli visolning qadri yanada ortadi. Shoir inson hayotidagi eng go‘zal onlarni muhabbat bilan bog‘laydi va uni hayotning mazmuni sifatida ko‘rsatadi.

Bobur ishq mavzusini yoritishda o‘ziga xos badiiy mahorat namoyon etadi. Uning she’rlarida tashbeh, istiora, tazod, mubolag‘a kabi san’atlar keng qo‘llanadi. Shoir tabiat manzaralari orqali inson kechinmalarini ifodalashga alohida e’tibor qaratadi.

Bobur ijodida muhabbat sadoqat bilan chambarchas bog‘liq. Shoirning fikricha, chin muhabbat vafodorlik va sabr-toqatni talab etadi. Muhabbat yo‘lida uchraydigan qiyinchiliklar oshiqni sinovdan o‘tkazadi. Faqat sadoqatli insongina bu sinovlardan muvaffaqiyatlio o‘ta oladi.

Bobur g‘azallarida oshiqning ma’shuqaga cheksiz sadoqati ko‘plab misralarda o‘z ifodasini topgan. Shoir muhabbatni insonning eng yuksak ma’naviy fazilatlaridan biri deb hisoblaydi. Shu jihatdan uning she’rlari yosh avlodni sadoqat, vafodorlik va samimiylik ruhida tarbiyalashda muhim ahamiyat kasb etadi. Masalan, bahor tasviri visol quvonchini, kuz va tun manzaralari esa hijron iztiroblarini ifodalashga xizmat qiladi. Bu esa Bobur lirikasining badiiy-estetik qimmatini yanada oshiradi. Bobur tilining soddaligi va ravonligi ham uning she’riyatiga xos muhim jihatlardan biridir. Shoir murakkab falsafiy fikrlarni ham sodda va ta’sirchan ifoda eta olgan.

Inklyuziv ta'lim islohotlari

Xulosa qilib aytganda, Bobur lirikasida ishq va muhabbat mavzusi yuksak badiiy mahorat bilan yoritilgan. Shoir muhabbatni inson qalbini poklovchi, uni komillikka yetaklovchi buyuk tuyg ‘u sifatida talqin etadi. Uning g‘azallarida visol va hijron, sadoqat va vafodorlik, oshiq va ma’shuqa munosabatlari samimiy va ta’sirchan tarzda ifodalangan.

Bobur lirikasi nafaqat o‘z davri, balki bugungi kun kitobxonlariuchun ham ma’naviy ozuqa bo‘lib xizmat qiladi. Shoirning ishq haqidagi qarashlari insoniy fazilatlarni ulug‘lash, muhabbat va sadoqatni qadrlash g‘oyalari bilan ahamiyatlidir.

ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

1. Boburnoma. – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2019. – 1 – 432-betlar.

2. Zahiriddin Muhammad Bobur. Devon. – Toshkent: Fan, 2008. – 1 – 256-betlar.

3. Valixo‘jayev B. Bobur va adabiy meros. – Toshkent, 2015. – 1 – 180-betlar.

4. Karimov N. O‘zbek adabiyoti tarixi. – Toshkent: O‘qituvchi nashriyoti, 2018. – 1 – 520-betlar.

5. Boltaboyev H. Mumtoz adabiyot talqinlari. – Toshkent: Ma’naviyat, 2017. – 1 – 310-betlar.

6. Mallayev N. O‘zbek adabiyoti tarixi. – Toshkent: O‘qituvchi, 2015.– 287-bet.

7. Zahiriddin Muhammad Bobur lirikasiga oid ilmiy maqolalar to‘plami. – Toshkent, 2020. – 45 – 120-betlar.

8. O‘zbek mumtoz adabiyoti bo‘yicha tadqiqotlar. – Toshkent, 2016. – 60 – 200-betlar.

inklyuziv ta'lim islohotlari